

Kievitsbloemen in De Hertenkamp

De Wilde kievitsbloem (*Fritillaria meleagris*) is een bolgewas uit de liliëfamilie. Landelijk is de Wilde kievitsbloem afgelopen eeuw sterk achteruitgegaan en de soort is opgenomen als bedreigd op de rode lijst van plantensoorten (Sparrus et al., 2012). Er zijn nog enkele bolwerken van de soort bekend, waarvan de groeiplaats bij het Zwarte Water in Zwolle de belangrijkste is (Runhaar et al., 2019). In 2017 zijn kievitsbloemen aangetroffen in De Hertenkamp. Hoe komt deze bijzonderheid hier terecht?

TEKST: HUGO LANGEZAAL

Trefwoorden

Wilde kievitsbloem, Hertenkamp, leeftijd, levensstadia, verhouding.

De Hertenkamp, onderdeel van Meijndel, is een gebied dat in 2002 is omgevormd van bollenland naar natuur (Wielinga, 2011). De Wilde kievitsbloem komt voor in matig voedselrijke graslanden op plaatsen waar regelmatig overstromingen plaatsvinden. Door overstromingen ondervindt de soort minder concurrentie van bijvoorbeeld Grote vossenstaart (*Alopecurus pratensis*). In de Hertenkamp groeit de Wilde kievitsbloem langs de duinrel (Fig. 1), waar de aangrenzende vegetatie ook met enige regelmaat onderloopt.

De herkomst

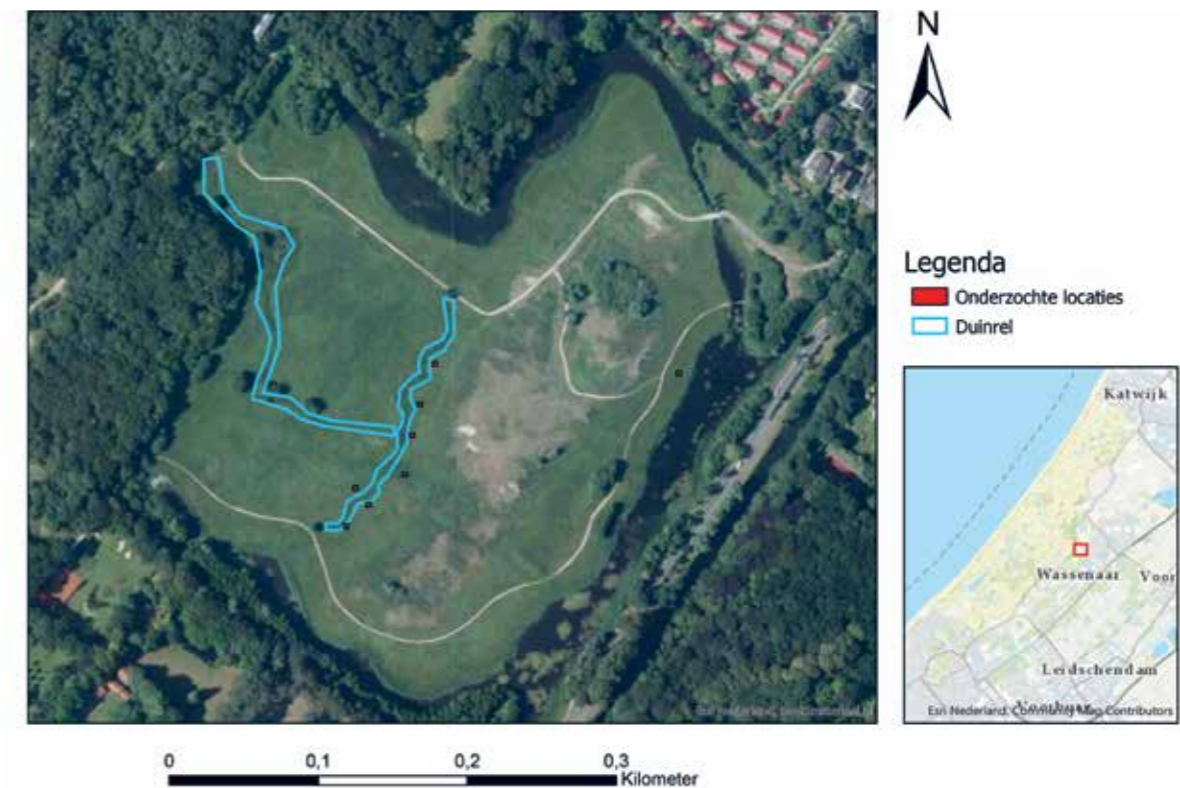
Gezien het verleden van de Hertenkamp als bollenveld, is de herkomst van de kievitsbloemen waarschijnlijk niet als wild te beschouwen. In de regio Den Haag blijken veel van

de geregistreerde waarnemingen van Wilde kievitsbloemen niet van wilde oorsprong te zijn (Fig. 2). Het is echter opmerkelijk dat deze soort zich pas 15 jaar na de omvorming van bollenland naar natuur heeft gevestigd, hoewel

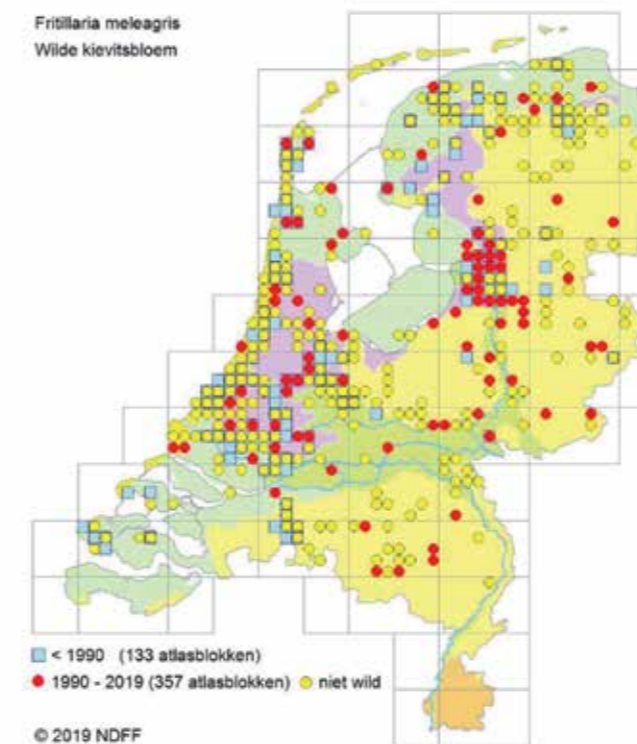
niet bloeiende planten van 1 tot 5 jaar natuurlijk ook onopgemerkt konden blijven. De eerste waarneming in de Hertenkamp is in 2016 door Gijs ten Napel gedaan (medewerker Dunea). Gezien de landelijke status en zeldzaamheid van de soort is het interessant om te zien hoe deze populatie zich ontwikkelt en of deze zichzelf in stand houdt. Samen met Harrie van der Hagen (Dunea) is onderzocht wat de verhoudingen zijn tussen drie levensstadia van de kievitsbloem.

Vastleggen van ontwikkelingsfasen

De Wilde kievitsbloem kent drie ontwikkelingsfasen. De eerste drie jaar van een plant is de zogenoemde zwaardfase (Fig. 3). In dit stadium bestaat de plant enkel uit een stengelblad. Na drie jaar begint de plant zich te vertak-

Figuur 1. Locaties in De Hertenkamp waar de Wilde kievitsbloem is onderzocht. In blauw de duinrel die vanuit de binnenduinrandbos de Hertenkamp in stroomt).

Figuur 2. Verspreiding van de Wilde kievitsbloem voor en na 1990. In geel de verspreiding van niet wilde oorsprong (NDF 2019).

ken en krijgt de vorm van een kandelaar (Fig. 4). Deze kandelaarfase is kenmerkend voor planten van drie tot zes jaar. Pas na zes tot acht jaar komt de plant tot bloei (mond. meded. Albert Corporaal). Bloeiende kievitsbloemen zijn onmiskenbaar en in de periode april tot mei is de kenmerkende bloem aan de hangende bloemsteel voor enkele dagen waar te nemen. Opvallend is dat een fors aantal Wilde kievitsbloemen in de Hertenkamp de witte variant van deze soort betreft (Fig. 5). Uitgebloeide kievitsbloemen kunnen herkend worden op basis van de aanzet van de zaaddoos.

Een jonge of oude populatie

Om te kunnen zeggen of de populatie kievitsbloemen in De Hertenkamp van jonge of van oude origine is, kan onderzocht worden wat de verhouding in aantallen is tussen de drie verschillende levensstadia. In een groeiende populatie overheersen verhoudingsgewijs de juveniele exemplaren, in een vergrijzende populatie domineren de bloeiende en in een min of meer stabiele populatie is de verhouding juveniel : kandelaar : bloei=1 : 2 : 3. Om het meer in detail te weten te komen moet je het onderzoek een aantal jaar achtereen volhouden.

Figuur 3. De zwaardfase van de Wilde kievitbloem (fase 1; 0-3 jaar oud) in De Hertenkamp.

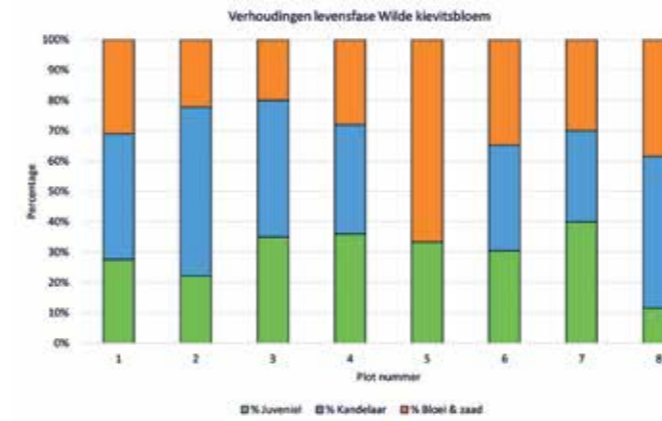
Figuur 4. De kandelaarfase van de Wilde kievitbloem (fase 2; 3-6 jaar oud) in De Hertenkamp.

Voor het onderzoek zijn op acht locaties opnames van 1x1 meter gemaakt, waarin de aanwezigheid van Wilde kievitbloemen in de verschillende levensfasen is genoteerd. Zeven van de acht locaties bevinden zich langs de duinrel in De Hertenkamp, waarbij locatie 1 t/m 6 van zuid naar noord lopen en locatie 7 aan de westkant van de duinrel ligt (Fig. 1). Locatie 8 bevindt zich als enige niet langs de duinrel, maar aan de oostkant van het gebied naast de watergang langs de Jagerslaan.

In figuur 6 is te zien dat het grootste aandeel van de planten zich in de kandelaarfase bevindt. Desondanks is de samenstelling over alle plots vrij evenwichtig tussen de drie levensfasen. Deze evenwichtige verhouding van 1 : 1,6 : 1,1 over alle plots duidt op een groter aandeel juveniele planten dan bij een stabiele populatie, waar de verhoudingen 1 : 2 : 3 zijn. Voor een populatie kievitbloemen is het aandeel in de zwaardfase verhoudingsgewijs

Figuur 5. Wit exemplaar van de bloeiende Wilde kievitbloem in De Hertenkamp (fase 3; > 6 jaar).

Figuur 6. Aandeel individuen van de 3 verschillende levensfasen per plot van de Wilde kievitbloem in De Hertenkamp.

zeer hoog, wat zou betekenen dat de populatie groeit. In Tabel 1 zijn de exacte aantallen per opname en levensfase te zien. Langs de gehele duinrel zijn Wilde kievitbloemen aangetroffen. De grootste aantallen zijn gevonden langs het zuidelijke gedeelte van de duinrel. Hier maakt eveneens de kandelaarfase het grootste deel uit van de samenstelling. Deze eerste resultaten laten zien dat er een verjongende populatie kievitbloemen in De Hertenkamp aanwezig is.

Waarschijnlijk zal deze populatie zich uitbreiden over het terrein. Van de afgezonderde locatie richting de Jagerslaan, waarvan wordt gedacht dat dit de meest recente locatie is waar kievitbloemen zijn verschenen, is het waarschijnlijk dat verspreiding door middel van zaden

heeft plaatsgevonden. Voor bevruchting is de Wilde kievitbloem afhankelijk van hommels (Grutters et al. 2011). Wanneer er geen kruisbestuiving door hommels plaatsvindt, stimuleert de plant zelfbestuiving door een van de meeldraden uit te rekken richting de eigen stamper. Dankzij luchtholten in de gevleugelde zaden blijven zaadjes op water drijven. Op deze manier kunnen zaden zich verspreiden bij overstrooming van de duinrel in De Hertenkamp. Het is daarom ook van belang dat de duinrel voldoende water blijft afvoeren en met regelmaat overstroomt om zo de populatie Wilde kievitbloemen op deze locatie in stand te houden.

Hugo Langezaal
hugolangezaal1@gmail.com

Tabel 1. Aantal individuen per levensstadium uitgesplitst per opname.

Plot	Stadia (fases)			Plot Totaal
	Juveniel	Kandelaar	Bloei & zaad	
1	16	24	18	58
2	10	25	10	45
3	7	9	4	20
4	9	9	7	25
5	1	0	2	3
6	7	8	8	23
7	4	3	3	10
8	3	13	10	26
Levensfase Totaal	57	91	62	